

Linnut

vuosikirja 2010

LUONNONTIETEELLINEN
KESKUSMUSEO

Linnut vuosikirja 2010

Linnut-vuosikirja on kerran vuodessa ilmestyvä suomalaisen linnustonseuranan, -suojelun ja lintututkimuksen vuosikirja.

Julkaisija
BirdLife Suomi ry

Yhteistyössä

Luonnontieteellisen keskusmuseon eläinmuseo ja Suomen ympäristökeskus

Kustantaja

BirdLife Suomi ry
Annankatu 29 A 16
00100 HELSINKI
Puh. (09) 4135 3300
Faksi (09) 4135 3322

Vastaava toimittaja

Kalle Ruokolainen

Taitto ja värierottelut

Jyrki Heimonen
Aarnipaja Ky

Toimituksen osoite

Linnut-vuosikirja
BirdLife Suomi ry
Annankatu 29 A 16
00101 HELSINKI

Painopaikka

Kirjapaino Uusimaa, Porvoo 2011

Painos

2200 kpl
ISSN 1455-674X

Kansikuva

Mauri Leivo
Heinätavi *Anas querquedula*

Linnut-vuosikirja (*The yearbook of the Linnut magazine*) is published by BirdLife Finland in cooperation with Zoological Museum, University of Helsinki and the Finnish Environment Institute. Subscriptions: BirdLife Finland, P.O. Box 1285, FI-00101 HELSINKI.

Linnut-vuosikirja (tidskriften *Linnuts årsbok*) är utgiven av BirdLife Finland och Zoologiska Museet, Helsingfors Universitet och Finland Miljö Central. Prenumerationer: BirdLife Finland, Box 1285, FI-00101 HELSINGFORS.

Vuosikirjaan viitataan seuraavasti: Kirjoittaja, K. 2011: Artikkelin nimi. – Linnut-vuosikirja 2010:xx–xx.

Sisältö

3 Pääkirjoitus

Uhanalaiset lajit

4 Suomen lintujen uhanalaisuus 2010

Juha Tiainen, Markku Mikkola-Roos, Antti Below, Martti Hario, Aleksi Lehikoinen, Esa Lehikoinen, Teemu Lehtiniemi, Ari Rajasärkkä, Jari Valkama & Risto A. Väisänen

10 Uhanalaiset ja harvalukuiset lintulajit Suomessa 2009

Teemu Lehtiniemi & Pertti Koskimies

18 Suomen merikotkat 2009–2010

Torsten Stjernberg, Juhani Koivusaari, Jouko Högmänder, Ismo Nuuja & Heikki Lokki

28 Suomen sääsket 2010

Pertti Saurola

36 Vuoden 2010 laji – kaakkuri

Kalevi Eklöf, Lasse Kosonen & Pertti Virta

Linnustonseuranta

40 Saaristolintukantojen kehitys Suomessa 1986–2010

Martti Hario & Jukka Rintala

52 Petolintuvuosi 2010 – niukasti pesintöjä

Juha Honkala, Pertti Saurola & Jari Valkama

64 Rengastusvuosi 2010 – myyrälama nakersi rengastusmääriä

Jari Valkama

75 30 vuotta suojelualueiden linnuston linjalaskentoja

Ari Rajasärkkä

86 Rariteettikomitean hyväksymät vuoden 2010

harvinaisuushavainnot

Aleksis Lehikoinen, Tapio Aalto, Pekka J. Nikander, Jyrki Normaja, Visa Rauste, Kari Soilevaara & William Velmala

100 Pikkuharvinaisuudet Suomessa vuonna 2010

Eelis Rissanen, Pirkka Aalto, Kimmo Järvinen, Petteri Lehikoinen & Pertti Renvall

110 Trikomonoosiepidemian vaikutus Suomen viherpeippokantaan

Aleksis Lehikoinen, Esa Lehikoinen, Jari Valkama & Risto A. Väisänen

117 Järvilinnuston pitkäaikaisseurantaa – naurulokin vuosisata

Pohjois-Savossa: tulokas, valtias, taantuja...

Jukka Kauppinen & Antti Reinikainen (†)

122 Vantaan metsälinnuston muutokset kahden vuosikymmenen aikana

Tapio Solonen, Ari Rajasärkkä & Erkki Virolainen

130 Suomen törmäpääskyt 2009

Santtu Ahlman

136 Laskentamenetelmien vertailua törmäpääsky-yhdyskuntien parimäärän arvioimiseksi

Risto Willamo & Santtu Ahlman

Linnustonsuojelu

142 Suomen linnustonsuojelualueiden tila: suojelu on unohdettu ja linnut voivat huonosti

Margus Ellermaa & Andreas Lindén

*Havainnoijien motiivointi on seurantojen onnistumisen kannalta olennaista. Esimerkiksi suokukon *Philomachus pugnax* käsittämättömän nopea väheneminen korostaa kuitenkin seuranta-aineistojen saatavuuden tärkeyttä kannan hetkellisestä tilasta riippumatta. ANTTI BELOW*

Miksi seuranta-aineistoja kerätään?

Linnuston seurantatutkimukset mielletään joskus ikuisuushankkeiksi, joista ei välttämättä tule välitöntä hyötyä tuottavia tuloksia. Aineistoa kerää yli tuhat vapaaehtoista harrastajaa, jotka käyttävät työhön kymmeniä tuhansia talkootuntunteja. On paikallaan kysyä, onko vaivoja säästelemättömässä ahkeroinnissa järkeä. Kannattaako aineistoja kerätä? Vastaus on: kyllä kannattaa.

Seurantojen päätarkoitus on kerätä tietoa lintukantojen kehityksestä. Konkreettinen esimerkki seurannoista saatavien tietojen käytöstä on noin kymmenen vuoden välein tehtävä uhanalaisuusarviointi. Tuorein vuoden 2010 arviointi osoittaa uhanalaisuuksien muuttuvan nopeasti, minkä vuoksi uutta tietoa tarvitaan jatkuvasti. Linnut ovat arvioinnissa kaikkein parhaiten tunnettu lajiryhmä, mistä suurin kunnia kuuluu aineistoa keränneelle laajalle harrastajayhteisölle.

Kannankehitystietojen lisäksi aineistoa voidaan käyttää yksityiskohtaisiin analyysiin esimerkiksi tutkittaessa ilmastomuutoksen, maiseman muutosten tai jonkin muun tulevan ympäristömuutoksen vaikutuksia lintuihin. Aineistot mahdollistavat myös kannanvaihtelujen ja -muutosten mekanismien tutkimisen esimerkiksi pesimämenestyksen ja hengissä säilymisen kautta. Näiden mekanismien tunteminen on suojelubiologian peruskiviä. Seuranta-aineiston keräämisellä on siis päämäärä ja ennustettavaa sekä ennustamatonta käyttöä.

Lähtökohtaisesti seuranta-aineistot ovat kaikkien käytettävissä. On kysytty, jääkö aineiston vapaaehtoiselle kerääjälle itselleen mitään oikeuksia havaintoihinsa. Tietenkin jää. Havaintojen kerääjät saavat varmasti käyttää omia havaintojaan mihin haluavat. Paikallisyhdistykset saavat myös käyttää valtakunnallisten seurantojen aineistoja. Yhtenä historiallisena ongelmana on tosin aineistojen tallennusmuoto. Tietotekniikka

on tullut niin nopeasti osaksi arkipäivää, että unohdamme helposti aineistoja kerätyn suurimman osan seurantahistoriasta (ja osittain edelleenkin) paperisilla tai pahvisilla lomakkeilla. Niistä ei välttämättä jää mitään itselle, ellei ota edes kopioita.

Tässä voidaan pyrkiä parempaan suuntaan: tulevaisuudessa seurantahavaintojen kerääjällä voi olla elektronisessa havaintotietokannassa tili, jolla hän voi sekä tallentaa havaintojaan että selata niitä. Tähän on vielä matkaa, mutta Luonnontieteellisessä keskusmuseossa ja Helsingin yliopiston tietojenkäsittelytieteen laitoksella ollaan panostamassa vahvasti asian kehittämiseen.

Aineistoa pitkään keränneellä ja sitä seurantoihin luovuttaneella voi herätä myös kysymys, viekö joku tilastonikkari kaiken kunnian aineistoa suurella vaivannäöllä keränneiltä. Kysymystä voi pohtia useasta näkökulmasta. Uskoaksemme suurin osa aineistojen kokoamiseen osallistuvista odottaa tuloksia: että joku "tekisi aineistolla jotakin". Kuinka moni harrastukseenaan seuranta-aineistoa kerännyt ehtii itse analysoida aineistoja ja julkaisemaan niistä tutkimuksia? Aika harvalla on riittävästi aikaa tutkimuksen tähän puoleen, joka tyypillisesti vie enemmän aikaa kuin aineiston kerääminen.

Pääosa aineiston käsittelyä vaativasta tutkimuksesta tehdään nykyään väitöskirja- ja tutkijatohtori-projekteina, joihin saadaan rahoitusta 1–4 vuoden ajaksi. Siinä ajassa ei tutkija ehdi kerätä pitkäaikaisaineistoa eikä sitä nuorella iällä ole vielä ehtinyt keräykään. Mikäli pitkäaikaisaineistoa halutaan kuitenkin käsiteltävän ja tuloksia tulevan, täytyy uusia tutkijoita saada aineiston pariin. Hyvää ohjausta varten mukaan on saatava myös "ideanikkareita" ja muita asiantuntijoita, jotka eivät ole olleet tekemisissä aineiston keräämisen kanssa. Tieteellinen tutkimus on monipuolista yhteistyötä.

Ilahduttavan moni pitkän linjan maasto-

tutkimuksia tehnyt on huomannut, että parhaat tulokset saadaan aikaan yhteistyöllä. Esimerkiksi Kimparin lintuprojektien (KBP) hienoista pitkäaikaisaineistoista on viime vuosina tehty huipputason tiedejulkaisuja aineiston kerääjien ja nuorten tutkijoiden yhteistyönä. Tätä on vielä toistaiseksi tehty liian vähän valtakunnallisten seuranta-aineistojen kanssa. Asiaan on kuitenkin tulossa parannuksia: esimerkiksi petolintuseurannan aineistoa käsitellään meneillään olevassa väitöskirjatyössä. Tänä vuonna on aloitettu myös muiden seuranta-aineistojen hyödyntäminen. Uskomme siitä olevan iloa ja hyötyä meille kaikille, myös linnuille itselleen.

Aineiston kerääjien motiivointi on kriittinen kohta seurantojen onnistumisen kannalta. Säännöllisen henkilökohtaisen palautteen ja kiitoksen antaminen jokaiselle osallistujalle on seurantojen henkilöstöresursseilla mahdollista. Linnut-vuosikirjan seurantaraporttien toivotaan kertovan pääpiirteissään, mitä osallistujien keräämä aineisto kertoo lintukantojen kehityksestä. Kaikista seurantahankkeista ei valitettavasti voida kirjoittaa katsausta joka vuosi, mutta se ei silti tarkoita, että aineisto olisi vähempiarvoista tai että se menisi hukkaan.

Tutkimuksen vaatima aineisto karttuu pikkuhiljaa, ja sen kerääminen vaatii kärsivällisyyttä. Joskus aineistoa käytetään vasta vuosikymmenien päästä. Esimerkiksi 2000-luvulla alkaneissa ilmastomuutostutkimuksissa käytetään aineistoja, joita on kerätty useiden edellisten vuosikymmenien aikana. Tulevaisuudessa saatamme tarvita tietoja vielä tuntemattoman ympäristömuutoksen vaikutuksen tarkasteluun. On varmaa, että lintujen suojeleu silloin sitä tuloksellisempaa, mitä enemmän me niistä tiedämme.

*Toni Laaksonen
Aleksi Lehikoinen
Jari Valkama*